

Feltárások az óbudai Hajógyári-szigeten 2008-ban

(Budapest, III., Hajógyári-sziget,
Hrsz.: 23798/3, 23796/7)

2008. május 19. és december 5. között az Álomsziget 2004 Ingatlanfejlesztő Kft. megbízásából feltárásokat végeztünk az óbudai Hajógyári-szigeten. Az idei feltárások a 2006-2007 telén folytatott geofizikai felmérések, és a 2007. év folyamán elvégzett próbafeltárás (HAVAS 2008) szerves folytatását képezték, így továbbra is az óbudai Nagy-sziget déli részén, vagyis az Álomsziget beruházás tervezett központi területén dolgoztunk, ahol mintegy 101059 m² területet terveznek részfalal körülvenni.

A feltételezett római híd kutatása (próba- feltárás)

A „Transaquincum” néven ismert erő előterében, a Fürdő-szigeten Zsigmondy Gusztáv által felmért négy római hídpillér alapozásai nyomán joggal vártuk, hogy a tervezett beruházási terület déli részén római híd maradványait, vagy ahhoz csatlakozó létesítményeket találunk (NÉMETH 1999). A várt leletek kiemelt jelentősége miatt stratégiai fontosságú volt azok pontos helyének és jellegének mihamarabbi azonosítása, hogy az esetleges műemléki bemutatás tervezése az építészeti tervezéssel egy ütemben haladhasson. Az érintett területre már 2007-ben hosszabb, észak-déli irányú szondaárkokat nyitottunk, ezek azonban

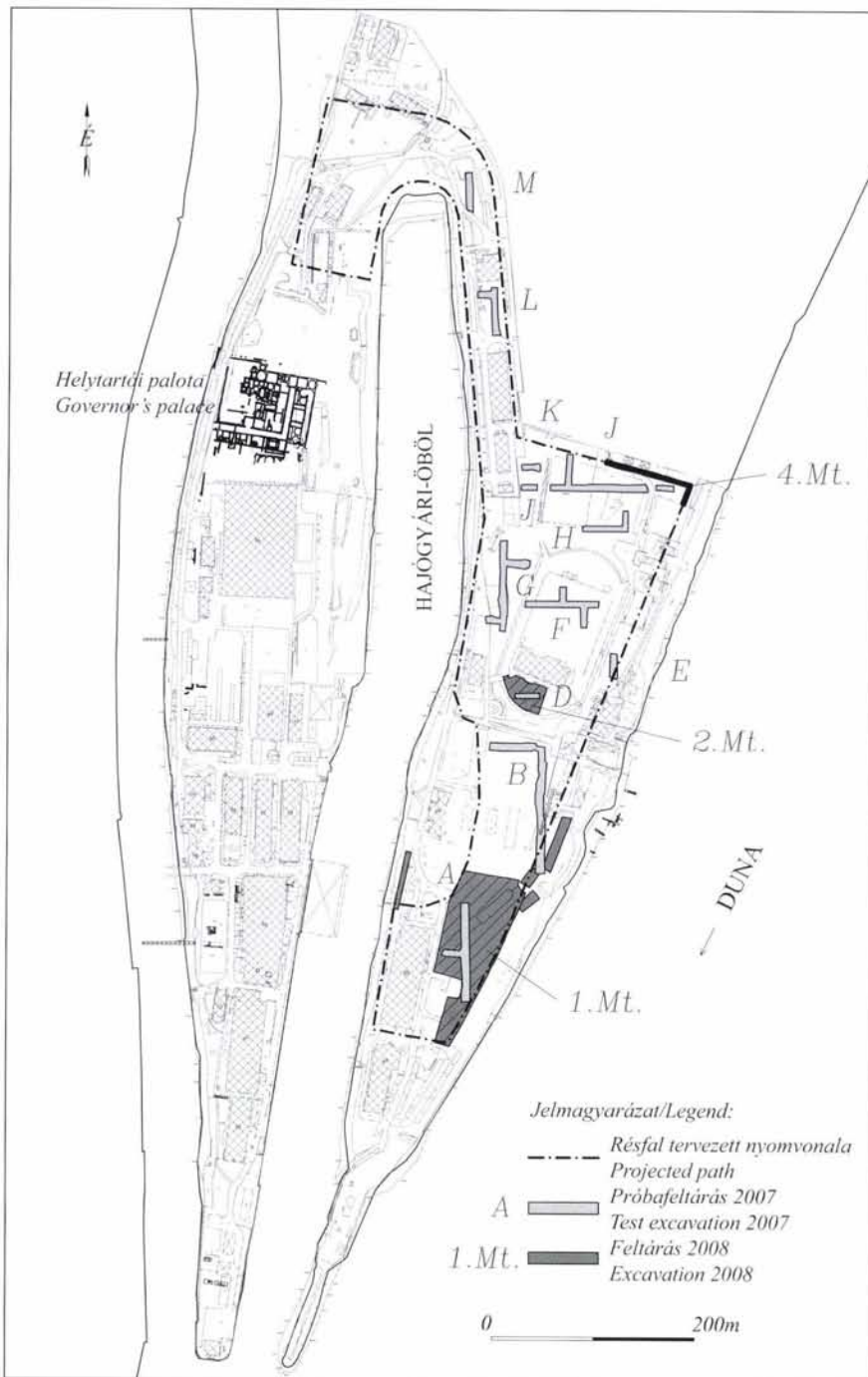
Excavations on the Dockyard Island in Óbuda in 2008

(Budapest III, Dockyard Island,
Lrn: 23798/3, 23796/7)

Excavations were conducted on Dockyard Island in Óbuda between May 19 and December 5, 2008, commissioned by Álomsziget 2004 Ingatlanfejlesztő Kft. These excavations were the organic continuation of the geophysical surveys carried out in the winter of 2006-2007 and the test excavation of 2007 (HAVAS 2008). The investigations were carried out in the southern part of Nagy-sziget, which is the central territory of the planned Álomsziget investment, where a territory of about 101,059 m² is intended to be enclosed with a slurry wall.

Investigation of the supposed Roman bridge (test excavation)

There was every reason to expect the appearance of the remains of a Roman bridge or establishments linked with it on the southern part of the future investment territory based on the foundations of four Roman bridge piers surveyed by Gusztáv Zsigmondy on Fürdő Island in the foreground of the fortification known as “Transaquincum” (NÉMETH 1999). Due to the preminent importance of the expected finds, the urgent identification of their exact place and character had a strategic significance in order that the planning of the monument exhibition could start together with the preparation of its

1. kép: A 2008. évi feltárások összesítő helyszínrajza
 Fig. 1: Complex summary map of the excavations from 2008

nem fedték teljes hosszában a híd várható előkerülésének zónáját. Ezt az árokrendszert idén további négy szondaárokkal egészítettük ki és kötöttük össze, ezáltal összesen 260 m hosszúságban nyertünk összefüggő keresztmetszeti képet a Hajógyári-sziget vonatkozó zónájának régészeti rétegeiről észak-déli irányban (1. kép). A feltárást egy ötödik, a Hajógyári-öböl partján (a Nagy-sziget nyugati partján) nyitott kutatási felülettel is kiegészítettük, itt azonban a jelentős feltöltés és sóderréteg technikailag csak pontszerű kutatást tett lehetővé.

Összesen 908 m² feltárása után a munka negatív eredménnyel zárult: a korábbi feltárások alapján a feltételezhetően érintett térségben megismert római hídnak nem találtuk régészeti nyomát. A kevés feltárt régészeti objektum az 5. számú, középkori lelőhelyhez köthető (egy gödörház, egy árok és egy tárlóverem), római leletek csak másodlagos, középkori leletösszefüggésből kerültek elő. A munka során szórványosan őskori (rézkor) kerámiákat is találtunk, de ezek objektumhoz nem kötődtek. A Hajógyári-öböl mentén nyitott szondáink azt mutatták, hogy itt a part menti, mintegy 20 m széles sáv az újkorban került feltöltésre, korábban csak időszakosan lehetett szárazon, mivel a humusz-képződésnek alig találtuk nyomát, emberi területhasználatra pedig semmi nem utalt.

Az ismert lelőhelyek feltárása

A korábbi ásatások során az előkészületben lévő beruházás központi területén, vagyis a Nagy-sziget déli részén öt lelőhelyet különíthettünk el. Ezek közül idén három lelőhelyet érintettek a kutatások. Az 5. számú, 11-13. századi lelőhely keleti felén (1. munkaterület, 6155 m²) végeztünk felületi feltárást, a 4. számú, bronzkori lelőhely

architectural designs. Long north-south running test trenches had already been opened on the relevant territory in 2007. These, however, did not completely cover the length of the zone where it was suspected the bridge might be located. This year, the trench system was completed and connected with four more test trenches. As a result a coherent north-south cross-section could be drawn along a length of 260 m of the archaeological layer sequence in the relevant zone of Dockyard Island (Fig. 1). The excavation was complemented by a fifth excavation surface on the bank of Dockyard Bay (the western bank of Nagy-sziget), although the significant fill and gravel layer permitted investigation of the area only in separate spots.

After the 908 m² were completed, we had to finish without results: no archaeological trace of the Roman bridge described in former excavations could be detected in the suggested area. The few unearthened archaeological features could be connected with medieval site no. 5 (a semi-subterranean house, a ditch and a storage pit), while Roman finds were discovered only in secondary positions in a medieval environment. Scattered prehistoric (Copper Age) shards were also found but these could not be linked to features. The test trenches opened along Dockyard Bay demonstrated that the ca. 20 m wide zone along the bank was filled up in the Modern Period. It must only have been periodically dry as there were hardly any traces of humus development and nothing suggested human use of the land.

Uncovering of the known sites

Former excavations had identified five sites on the central territory of the future investment in the southern part of Nagy

pedig teljes egészében feltárássra került (2. munkaterület, 928 m²). Kiseb munkákat végeztünk a 2. számú, 13-15. századi lelőhelyen is (4. munkaterület), ahol a tervezett résfal nyomvonalának megelőző feltárása történt meg 105 m hosszúságban. A munka kapacitását, ütemezését, a még többnyire bérlők által használt területen, a beruházói területbiztosítás határozta meg.

Őskor

Az 5. lelőhely területének őskori (rézkor, bronzkor) használata szórványosan volt kimutatható, a 2007. évi után idén újabb, kiterjedt gödörobjektumot tárhattunk fel. Rétegből az elszórt cserepek mellett két, csaknem teljesen összeállítható, helyben összeroppant késő rézkori (protoboleráz) edényt is felszínre hozhattunk (2. kép).

A 4. számú, bronzkori lelőhely feltárását (2. munkaterület, 928 m²) a teljes felületen elvégeztük. A 2007. évi 'D' szondaárok metszete alapján már tisztában voltunk a rétegvizonyokkal, ez alapján ütemeztük és végeztük el a gépi és kézi mélyítést.

A lelőhely további részsein a tavaly látott gyér intenzitást tapasztalhattuk, a feltárt,

Island. Three of them were found this year. The surface of the eastern part of 11th-13th century site no. 5 (work area 1; 6155 m²) and the entire territory of Bronze Age site no. 4 (work area 2; 928 m²) were unearthed. Small investigations were conducted at the 13th-15th century site no. 2 as well (work area 4) The excavation lay over the path of the future slurry wall along a length of 105 m. The capacity and pace of work were determined by the rate the investors made the territory, most of which was still used by its tenants, available.

Prehistory

The prehistoric use of the territory of site no. 5 could be sporadically demonstrated (Copper Age, Bronze Age): an extensive pit feature similar to the one unearthed in 2007 was uncovered. Two, nearly complete in situ cracked Copper Age (stab-and-drag) vessels were uncovered in the layer sequence beside a few scattered shards (Fig. 2).

Bronze Age site no. 4 was uncovered on the complete surface (work area 2; 928 m²). The layer sequence was already known from the cross-section of test

2 kép: Tűzdelt-barázdás díszítésű késő rézkori edény
Fig. 2: Late Copper Age vessel with a stab-and-drag ornament

3. kép: Kr. u. 4. századi római érem a középkori település területéről
Fig. 3: 4th c. Roman coin from the Medieval settlement

több mint 20 gödörobjektumnak csak elenyésző része tartalmazott értékelhető régészeti leletet.

A kultúrreteg alsó harmadától, 99,81-101,34 mBf szinten halovány foltként jelentkező, szürkésbarna betöltésű objektumok kerültek elő. A gödrök, cölöpgödörök, karó- és cölöplyukak többsége kerek, teknős falú és aljú volt. Összefüggésük a leletanyag szegénysége miatt tisztázatlan. Csupán a terület északnyugati részén, íves alakban kirajzolódó cölöplyukak és gödrök csoportja utalhat felépítményre, míg az északnyugati részen, az északi metszettel alá futó, hosszúkás, íves lezárású, északkelet-déli nyugati irányú objektumot metszete alapján esetleg árokészletnek vélhetjük.

Mivel a Hajógyári-sziget ezen része a Duna ártere, az objektumok foltjai elmosódtak, a leletanyag pedig többségében szórványként jelentkezett, ezért határozott településszerkezetet nem tudtunk megfigyelni. Az objektumokhoz köthető kis számú, pontosabban meg nem határozható bronzkori, díszítetlen cserépanyag csak rövid ideig tartó megtelepedésre utal. (T. Z.)

trench 'D' from 2007, which was the basis for the schedule and the mechanic and the manual excavation.

We found the same low intensity occupation on the rest of the territory as last year. Only a small portion of the more than 20 pit features recovered contained good archaeological finds.

From the lower third of the culture bearing layer, features filled with greyish brown earth appeared in the form of vague discolorations on level 99.81-101.34 a.B.s. Most of the pits, the large and the small postholes and stake holes were round with trough-shaped walls and bottoms. Their interconnections could not be clarified because of the scarcity of finds. The group of postholes and pits arranged in an curve suggest a superstructure in the north-west part of the territory, while in the northwest area, a northeast-southwest oriented elongated feature with an rounded end extended under the northern section wall. This feature may be interpreted as part of a ditch.

As this part of Dockyard Island lay in the floodplain of the Danube, the outlines of the features became fuzzy, the find material mostly appeared as stray finds, and no definite settlement structure could be observed. The few, not precisely identifiable, undecorated Bronze Age shards that could be linked with the features implied that this was a short-lived settlement. (Z. T.)

Roman Period

No features from the Roman period were discovered this year. Nevertheless, we could make significant observations regarding the Roman period during the test excavation and the uncovering of site no. 5. No Roman features appeared in the undisturbed layer sequence on the investigated territory. This indicates that this

Római kor

Római kori objektumok az idei feltárások során egyáltalán nem kerültek elő. A próbafeltárás, és az 5. lelőhely feltárása során mégis tehetünk jelentősebb, a római korra vonatkozó megfigyeléseket. A vizsgált térségben bolygatatlan rétegvizonyok mellett nem mutatkoztak római jelenségek, ez a római kori területhasználat külterjes jellegét mutatja. Ugyanakkor az Árpád-kori telep feltárása során lehetőség nyílt arra, hogy a történeti humuszt több rétegben bontsuk el, és rétegenként fémkereső műszerrel vizsgáljuk át. Az így gyűjtött, 110-nél több fémtárgy területi megoszlása egyértelműen összhangban volt a középkori település szerkezetével. Az összesen talált 29 érem közül 25 volt római (3. kép), és csupán négy középkori. A római érmek közül is túlnyomó többségben a Constantinus-dinasztia kisbronzai szerepeltek (17 db), biztosan ennél későbbre keltezhető darab pedig nem fordult elő. (Az érmek meghatározásában Vida István volt segítségemre.)

Nem kevésbé jelentős római kori leletanyag származott a középkori házakból. Elsősorban a kemencékbe beépített, vagy további hasznosításra deponált kövek közt volt több faragvány, így két oltárkö töredék (4. kép), *aediculafal*, párkány, szarkofág, oszlop, és faragott kváderek töredékei. Ezek egy részénél megfigyelhető volt a másodlagos, építészeti hasznosítás, például az oltár kiálló részeinek lefaragása, ill. habarcsnyomok. Az Árpád-kori kemencék tehát már legalább harmadik hasznosítási helyei lehettek a daraboknak.

A próbafeltárás kapcsán ismét tapasztalhattuk az érintett területen már tavaly is megfigyelt jelentős római kori leletkoncentrációt. Az idei munkák is a korábbi tapasztalatokat erősítették meg: a leletek

area was peripheral during the Roman occupation. At the same time, the historical humus could be removed in subsequent layers during the excavation of the Arpad period settlement, and every layer could be searched with a metal detector. The spatial distribution of the more than 110 metal objects detected was evidently in harmony with the medieval settlement structure. Twenty-five (Fig. 3) of the detected 29 coins came from the Roman period and only four of them were medieval. The majority of the Roman coins were small bronze coins of the Constantine dynasty (17 items) and no coin could be dated with certainty to a later phase. (István Vida helped me in the identification of the coins.)

4. kép: Római oltárkö töredék középkori objektumból
Fig. 4: Fragment of a Roman altar stone from a medieval feature

5. kép: Gödörház az Árpád-kori település korábbi fázisából
 Fig. 5: Semi-subterranean house from an earlier phase of the Arpad Period settlement

egy újkori, nagy valószínűséggel a helytartói-palota bolygatásával, ásatásaival összefüggő rétegből kerülnek elő, ebből a rétegből az erózió folytán állandóan omlik törmelék a partra is. Néhány lelettárgy, így a középkori házak másodlagosan, harmadlagosan hasznosított kövei azonban biztosan nem hozhatók kapcsolatba a helytartói palota korszakával. (H. Z.)

Középkor (konzulens Tóth Anikó)

A 2008. évi feltárás legjelentősebb eredményét az 5. számú lelőhely 6155 m²-t kitevő részének összefüggő felületi feltárása jelentette. Összesen 16 földbemélyített ház, műhely, és három, felszínen álló, cölöpszerkezetes épület került feltárára. Az épületek között és mellett kiterjedt árokrendszer bontakozott ki, továbbá két külső (sütő?) kemence, kisebb alkalmi tüzelő helyek, és számos gödör egészítette ki a település maradványait. A kronológiai keretek is bővültek, míg 2007-ben a telep központi részét érintő szondaárkunkban elsősorban 11-12. századi leletek kerültek elő, idén távolabb, jelentős 13. századi anyagot is találtunk. A település kezdeteit

A similarly significant Roman period find material came from the medieval houses. There were several carved items among the stones built into the ovens or deposited for later use: fragments of two altar stones (Fig. 4), an aedicula wall, a cornice, a sarcophagus, a pillar and dressed ashlar. For a few of these items, a secondary architectural use could be postulated, like carved off projections of the altar stones and traces of mortar. Thus, these items were used for at least a third time in the construction of Arpad Period ovens.

Similarly to last year, a significant Roman period find concentration could be observed during the test excavation. The investigations corroborated the experiences of former investigations: the finds came from a modern period layer, which can most probably be connected with the disturbance and the excavations at the Proconsul's Palace. Erosion regularly transports debris to the bank as well. A few finds, like the stone used the second or the third time in the medieval houses, are definitely not linked with the period of the Proconsul's Palace. (Z. H.)

pedig a kerámiák mellett két darab I. István dénár is keletkezett.

A telep korábbi periódusának objektumai egyetlen, a többi háznak mintegy prototípusát adó, de azoknál jóval nagyobb ház köré, ill. annak közvetlen északi szomszédságában csoportosultak. Ez a gödörház 420×410 cm alapterületű, nyugat-északnyugat – kelet-délkeleti tájolású volt, az oldalak közepén, és a ház sarkainál cölöplyukakkal (5. kép). A bejárat nyomatit a ház délkeleti sarkánál, délről találtuk. Kövekből rakott kemencéje az északkeleti sarokban helyezkedett el. Ezt később, a nagyobb köveket kiválogatva, szisztematikusan felszámolták. A ház közepének közelében, a délnyugati negyedben, téglalapoz közelítő alakú, észak-déli irányú kisméretű beásást találtunk, melyet utólag a ház dőngölt agyagpadlójától eltérő agyaggal tapasztottak le. A beásás funkcióját a benne talált kis számú, jellegtelen lelet sem magyarázta. Az épület hosszabb ideig állhatott fenn, többször javították, foltozták a padlót, talán a cölöplyukak egy része is szerkezeti átalakításra vezethető vissza. A házként való használat után, a már félig feltöltődött mélyedés szemétdögörként funkcionált, melynek markánsan elkülönülő betöltéséből is még kora Árpád-kori kerámiák kerültek elő.

A település központi részén további nyolc, hasonló szerkezetű, de kisebb gödörházat találtunk. Ezek jellemző módon kb. 310×280 cm alapterületűek, nyugat-északnyugat – kelet-délkeleti tájolásúak. Állandó elem a köves kemence az északkeleti sarokban, a ház oldalainak közepén található cölöplyukak, és a kis téglalap, vagy ovális alakú, letapasztott beásás a délnyugati negyedben. A bejárat, ahol ez megfigyelhető volt, mindig a délkeleti sarokban, dél felé nyílt. A köves kemencék (6. kép)

Middle Ages (consultant: Anikó Tóth)

The most important result of the excavations in 2008 was the recovery of a coherent 6155 m² area of site no. 5. Sixteen semi-subterranean houses, a workshop and three over-ground post-structure buildings were uncovered. An extensive ditch system was found between and beside the buildings and two outdoor ovens, small hearths and numerous pits completed the remains of the settlement. The chronological borders were also extended: finds from the 11th and 12th centuries were mostly unearthed in the test trench in the central part of the settlement in 2007. This year, a significant material from the 13th century was identified farther from the center. The beginning of the settlement was dated this early period on the basis of ceramics and two denars minted by Stephen I.

The features of the early phase of the settlement clustered around and in the northern foreground of a single house, interpreted as the prototype of the rest of the houses although it was much larger. This semi-subterranean house measured 420×410 cm and aligned in a west-northwest – east-southeast direction with post-holes in the corners and in the middle of the walls (Fig. 5). Traces of the entrance were found in the south in the southeastern corner. The stone oven stood in the northeast corner. This was later demolished and the larger stones were systematically separated. In the southwestern quarter close, to the center of the house, a small, semi-oblong, north-south oriented pit was found, later daubed with a different clay from the type used for the pounded clay floor. The function of the pit could not be determined from the few, uncharacteristic finds recovered from it. The building stood for a long period and

6. kép: Árpád-kori ház köves kemencéje
 Fig. 6: Stone oven of the Arpad Period house

építésével kapcsolatban is tehattünk néhány alapvető megfigyelést. A ház gödrének kiásása és a tetőzetet tartó oszlopok felállítása után került sor a kemence sekély, téglalap alakú mélyedésének kialakítására. Ezen belül további mélyedést vájtak a lendő tűztérnek. Ekkor a kemence sarkainál négy (a legnagyobb ház esetében hat) kisebb karólyukat is kimélyítettek, melyek rendeltetése nem teljesen világos, mivel ezeket a viszonylag épen maradt kemencék kövei is fedték, ill. egy kemence esetében a lyukakba becsúszott köveket is találtunk. A kemencék felépítményét alkotó kövek tehát csak ezután kerültek a helyükre.

Nehezen eldönthető, hogy még ehhez a települési periódushoz kötődik-e az a két, hasonló méretű objektum, melyek alak és tájolás szerint illeszkednek csak a sorozatba. Ezek a település északi, ill. déli, periférikusabb részén helyezkedtek el, a többi háznál jóval sekélyebbek, sem kemence, sem döngölt padló nem volt megfogható, egyik esetben még a cölöplyukak sem mutatkoztak. A rendkívüli leletszegénységüket is figyelembe véve ezek vagy félkész, vagy csak ideiglenes épületek lehettek.

was mended a few times; the floor was renewed. Perhaps certain postholes also served the structural reconstruction of the house. After it had ceased to function as a house, the half filled in depression was used as a refuse pit. The evidently different fill of the refuse pit also yielded early Arpad period ceramics.

Eight more, smaller semi-subterranean houses with similar structures were found in the center of the settlement. They generally covered a ground surface of 310×280 cm and had a west-northwest – east-southeast orientation. Common elements included a stone oven in their northeast corners, the postholes in the middle of their walls and the small oblong or oval daubed pit in their southwest corners. The entrance, where it could be observed, always opened to the south in their southeast corners. Certain observations could also be made concerning the construction of stone ovens (Fig. 6). The shallow oblong pit of the oven was dug after the pit for the house was established and the erection of the posts that supported the roof. Another pit was dug within

Két, műhelyként azonosítható objektum periódushoz kötése szintén problematikus. Az egyik lényegében a többi gödörházhoz egészen hasonló létesítmény, mely azonban nem köves kemencével, hanem a nyugati oldalából induló, földbevájt, legyező alakú kemencével rendelkezett. A kemence előterében külön hamuzógödör is kialakításra került, a bejárat pedig ezúttal kelet felé nézett a délkeleti saroknál. Az objektumból kora Árpád-kori leletek kerültek elő, de a legnagyobb korai házhoz annyira közel feküdt, hogy egyidejű működésük igen kétséges. A másik sütőház, vagy műhely a telep északi részén húzódott. Ennek eredeti kialakításában észak felé nyílt hasonló jellegű kemencéje, később pedig egy további kemence is készült a nyugati oldalon. Itt hosszabb idejű használattal számolhatunk, mivel a korábbi kemence sütőlapját egyszer még megújították, majd a későbbi kemencét vették használatba.

Két külső kemencét is feltártunk, melyek méretben, alakban különböztek, de szerkezetben az északi sütőház későbbi ke-

the pit to contain the future firing space. Next, four (six in the largest house) small stake holes were dug at the four corners of the oven. Their function is not really clear since they were covered with the stones of the relatively well preserved ovens and in one oven stones were found that had slid into the holes. Consequently, it was only at this point that the stones of the superstructure were put in their places.

It is difficult to decide if the two similar-sized features found in the northern and southern peripheries of the settlement can be linked to this settlement period, since they fit into this group only by virtue of their shapes and orientations. They were much shallower than the rest of the houses and did not contain ovens, daubed floors and one even lacked post-holes. Regarding the extremely poor find material recovered from them, they were either half-finished houses or temporary buildings.

It is also difficult to group two features that can be interpreted as workshops into either period at the settlement. One of

7. kép: Árpád-kori
külső kemence
Fig. 7: Arpad Period
outdoor oven

8. kép: Gödörház az Árpád-kori település későbbi fázisából
 Fig. 8: Semi-subterranean house from a later phase of the Árpád Period settlement

mencéjével rokoníthatóak. Ezeket kavicsoszással, vagy kövekkel és kavicssal alapozták. A gyengén kiégett, néha alig észlelhető sütőfelületeket további nagyobb mennyiségű kő fedte, kevés paticcsal keverten (7. kép).

A település későbbi fázisában jelentős változás történt az épülettípusok tekintetében. A gödörházak – összesen hármat érintett idén a feltárás – jóval nagyobbak, elérték a 610×330 cm-t is (8. kép). A nyugat-északnyugat – kelet-délkeleti tájolás megmaradt, de változott a cölöpök kiosztása, egyetlen középtengely vált hangsúlyossá. A kemence helye kevésbé lett kötött, két esetben az északnyugati, egy esetben az északkeleti sarkot foglalta el. A tűzhely ténylegesen a házgödör sarkának kikapasztásával, a ház többi részétől való leválasztásával jött létre, szája, ház felőli oldala kövekből rakott, és a korábbi kemencékkel szemben kavicsos alapozású, erős, tapasztott sütőfelülettel rendelkeznek. A periódus építményei a korábbi települési központtól keletre és nyugatra helyezkedtek el.

Nagy valószínűséggel ehhez a települési periódushoz kapcsolható a három feltárt, egykor felszínen álló, téglalap alakú, cö-

them was an establishment very similar to the semi-subterranean houses but instead of a stone oven, it had a half-sunken fan-shaped oven built into its western side. A separate ash pit was dug in front of the oven, while the entrance opened to the east in the southeast corner. The finds recovered from the feature came from the early Árpád period although it stood so close to the largest early building that they probably could not have functioned at the same time. The other baking house or workshop stood in the northern part of the settlement. Originally, a similar oven opened in it to the north, while later yet another oven was built by its western side. This construction was used for a long period since the baking surface of the earlier oven was renewed once, and then the other oven was used.

Two outdoor ovens were also uncovered. These ovens were different in their measurements and shapes although their structures were similar to that of the later oven in the northern baking house. The foundation comprised pebbles or stone and pebbles. The poorly fired, sometimes barely distinguishable baking surfaces

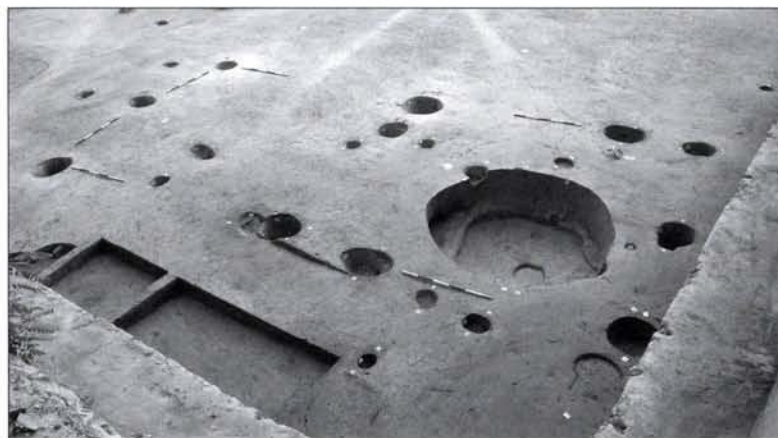
lőpszerkezetes épület (9. kép). Közülük közvetlenül a későbbi gödörházak mellett helyezkedett el, egy esetben pedig az épület fedte egy korábbi gödörház területét. Az építmények tájolása észak-északkelet – dél-délnyugati, szerkezetük, méretük némileg eltérő volt (836×464 cm, 913×430 cm, 1750×420 cm). Két esetben biztosan megállapíthattuk, hogy belül több helyiségre osztották az épületet. A bejárat helye mindhárom esetben a nyugati oldalon sejthető. Az egyik ilyen épület déli végénél, a történeti humuszban vett felszínen nagy mennyiségű paticsot, és számos apró vastárgyat, vassalakat dokumentálhattunk, így elképzelhető, hogy itt vasmegmunkálás, kovácsolás folyhatott. Egyéb tekintetben is az épületek gazdasági funkciója tűnik valószínűnek.

A már tavaly is észlelt területhatároló árkok rendszere, rendeltetése is tovább körvonalazódott. Az árkok nem egy időben keletkeztek, de nagyjából egymást kiegészítő hálózatot alkotnak (10. kép). A szuperpozíciós esetek megmutatták, hogy az árkokat a korai házaknál később alakították ki. Ez alapján leginkább arra gondolhatunk, hogy a rendszer nagyobb része a későbbi települési periódushoz tartozott.

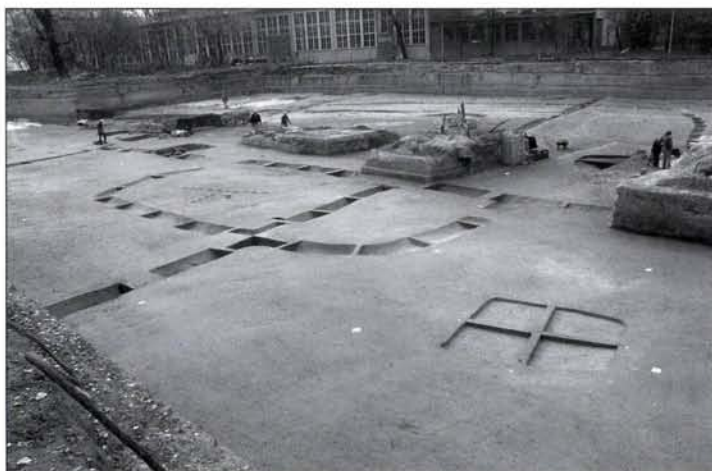
were covered with a large number of stones mixed with some daub (Fig. 7).

The building types significantly changed in the later phase of the settlement. The semi-subterranean houses – three of them were uncovered this year – became much larger. They could even attain measurements of 610×330 cm (Fig. 8). The west-northwest – east-southeast orientation remained but the distribution of the posts changed: a single medial axis being stressed. The ovens were less consistently placed. In two cases, it was built in the northwest corner of the house and in the third case in the northeast corner of the house. To build an oven, the corner of the house pit was daubed and the area was separated from the rest of the house. The mouth and the side toward the interior of the house were built from stones and, as opposed to the early period, the strong, daubed baking surface had a pebble foundation. The buildings of this period stood east and west of the former settlement center.

The three uncovered, formerly over ground, oblong post-structure buildings can most probably be linked to this settlement period (Fig. 9). Two of them

9. kép: Árpád-kori cölöpszerkezetes épület
Fig. 9:
Arpad Period post-structure building

10. kép: Árokrendszer részlete az 5. számú lelőhelyen
 Fig. 10: Detail of the ditch system in site no. 5

Egy több mint 1000, és egy kb. 100 m²-es, árokkal körülvett területet teljes egészében feltártunk, melyeken belül nem találtunk lakóobjektumot, így biztosak lehetünk abban, hogy nemcsak a házhelyeket, vagy a lakott területet határolták ilyen módon. Ugyanakkor egy másik, majd 2000 m²-es, körülhatárolt terület magában foglalja a három későbbi házat (és a korábbiak közül négyet), két felszínen álló cölöpszerkezetes épületet, egy sütőházat és egy külső kemencét. Az egyes háztartások, gazdasági egységek elkülönítése tehát továbbra is problematikus. Egy másik, árokkal övezett egység a feltárás déli részén mintegy 27 m távolságra kezdődött a település központi részétől. Bár itt még nem volt lehetőségünk a teljes feltárássra, egy cölöpszerkezetes épületet, és egy külső kemencét már biztosan magába foglal ez a településrész.

A 2. számú (13-15. századi) lelőhely azon részén is végeztünk kisebb megelőző feltárást, ahol a tervezett résfal kialakítása előtt, a kis relatív mélység ezt lehetővé tette (a résfal névleges szélességében – 80 cm). Összesen kilenc új régészeti objektumot azonosíthattunk és tárhattunk fel részlegesen, melyek közül kettő észak-dé-

stood next to the later semi-subterranean houses, while the third house covered the territory of an earlier semi-subterranean house. The buildings had a north-northeast – south-southwest orientation. Their structures and measurements were slightly different (836×464 cm, 913×430 cm, 1750×420 cm). Two of them were certainly divided into separate rooms. The entrance was probably on the western side in all three buildings. A large amount of daub and many small iron objects and slag were documented on the ground surface in the historical humus by the southern end of one of these buildings. These finds suggest that iron working and hammering was practiced here. These buildings seem to have had economic functions in other regards as well.

The system and function of the ditches that bordered the lots, already been observed last year, became more specialized as well. The ditches were not all dug at the same time, yet most of them compose a complementary network (Fig. 10). The super-positions indicate that the ditches were dug later than the early houses, which suggests that the greater part of the

lihez közelítő irányítású árok, hat gödör, és egy kisebb, téglalap alakú tűzhely. Az idén talált kevés lelet egyértelműen mutatta a 2007-ben feltárt objektumokhoz fűződő kapcsolatot. A tűzhely jelentősége anynyiból kiemelkedő, hogy a tavalyi feltárás során hiányoztak a lelőhelyről az egyértelműen telephez köthető objektumok, csupán a leletanyag jelezte a lelőhely jellegét. (H. Z.)

Havas Zoltán – Tézer Zita

Irodalom/References

HAVAS 2008 – Havas Z.: Szondázó kutatások az óbudai Hajógyári-szigeten (Test excavations on Óbuda [Dockyard] Island). *Aqfűz* 14 (2008) 24–39.

NÉMETH 1999 – Németh M.: A rákospataki híd és az aquincumi Dunaszakaszhévíz védelmének kérdései (Die Brücke beim Rákospatak und Fragen der Verteidigung des Donauabschnittes im Bereich von Aquincum). In: Gaál A. (szerk.), *Pannoniai kutatások. A Soproni Sándor emlékkonferencia előadásai* (Bölcske, 1998. október 7.). Szekszárd 1999, 141–160.

system belonged to the later settlement period. Two territories enclosed by ditches were investigated. One measured more than 1000 m² and the other about 100 m². No dwellings were found in them, so the ditches certainly did not border lots or the residential area. Another enclosed territory of nearly 2000 m², at the same time, contained the three later houses (and four of the earlier ones), two over-ground post-structure buildings, a baking house and an outdoor oven. Thus, the separation of the households and the economic units is still problematic. Another unit enclosed by ditches began about 27 m from the center of the settlement in the southern part of the excavation territory. This area has not yet been completely uncovered but it certainly contains a post-structure building and an outdoor oven.

A small-scale investment-led excavation was conducted in the part of site no. 2 (13th-15th centuries) where the relatively small depth permitted it before the construction of the future cut-off wall (along the nominal width of the slurry wall to a depth of 80 cm). Nine new archaeological features were identified and partly unearthed. Two of them were ditches running in an approximately north-south direction, six were pits, and one was a small, oblong oven. The few finds uncovered this year displayed evident connections with the features unearthed in 2007. The significance of the oven is significant in that features that could certainly be linked with a settlement were missing with only finds marking the site last year. (Z. H.)

Zoltán Havas – Zita Tézer